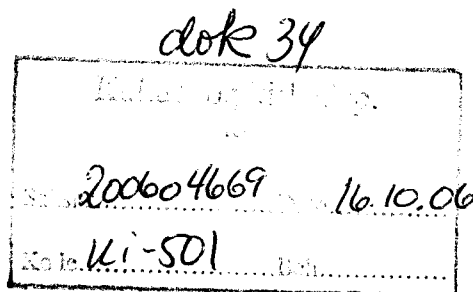

DEN NORSKE KIRKE

Hamar bispedømmeråd

Det Kongelige kultur- og kirkedepartement
Postboks 8030 Dep
0030 OSLO

Dato: 15.09.2006

Vår ref: 06/15-121/JH

Deres ref:

Høringsuttalelse til NOU 2006:2 Staten og den norske kirke

Hamar bispedømmeråd gir med dette sitt høringssvar på tilsendte utredning.

Innledning.

Når en skal drøfte Den norske kirke med utgangspunkt i forholdet stat/kirke, er det nødvendig å ha for øye at kirkens organisering ikke er et bekjennelsesspørsmål i en luthersk kirke.

Det avgjørende kriteriet for om en kirke er kirke, er at *"evangeliet forkynnes rent og sakramentene forvaltes rett"* som det står i Den augsburgske bekjennelse (CA) kap VII. Kirkens organisering skal derfor legge forholdene best mulig til rette for at forkynnelsen av evangeliet ikke hindres og at det ikke legges føringer på forvaltning av ord og sakrament som bryter med evangeliets innhold.

I Norge har vi en lang, grunnlovfestet tradisjon med statskirke. Det har preget både kirke, folk og stat. Mange har opplevd statskirken som en garantist for takhøyde og lett tilgjengelighet i kirken.

Den norske kirke har ivaretatt folkets religiøse behov ved å være tilstede med sine tjenester i alle lokalsamfunn gjennom å organisere seg geografisk. Dagens kirkeordning har ivaretatt kirkens oppdrag om å nå ut med evangeliet bredest mulig ved å være en statsinstitusjon som har hatt tilgang til statens øvrige institusjoner: skoler, sykehus, fengsler, forsvaret og historiske og nasjonale markeringer.

Argumentasjonen for å oppheve statskirkeordningen har i utgangspunktet hatt sin begrunnelse i ønsket om økt kirkelig selvstyre. En har ment at Den norske kirke ikke skal overstyres av statlige myndigheter, og at kirken, som trossamfunn, selv må bestemme over sin lære, sine økonomiske ressurser og utnevnelsen av så vel proster som biskoper.

Etter at livssynsmangfoldet økte i Norge fra 1970-årene, har spørsmålet om opphør av statskirkeordningen blitt aktualisert også ut fra forholdet til menneskerettighetene.

Internasjonal rett har også fokusert på tros- og livssynsfrihet.

Overordnede prinsipper for religions- og livssynspolitikken

Tros- og livssynsfriheten er et av de viktigste prinsipper i vårt samfunn og bør derfor fortsatt være grunnlovfestet. Staten bør føre en aktiv og støttende politikk på dette området. At tros- og livssyns-samfunnenes virksomhet er viktig for samfunnet, bør komme fram gjennom lovgivning og offentlige økonomiske støtteordninger.

Dersom dagens § 2 i Grunnloven skulle falle bort, bør Grunnloven få en egen verdiparagraf som uttrykker at det norske samfunn bygges på kristne og humanistiske verdier.

Åpen folkekirke

Hamar bispedømmeråd har som sitt utgangspunkt at det avgjørende er ikke om stat og kirke skilles, men hva slags kirke vi ønsker.

Gjønnesutvalget baserer seg i følge sitt mandat på en videreføring av kirkens selvforståelse som Kirkemøtet har formulert det: *"Det legges til grunn at Den norske kirke fortsatt skal være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke."* (s 10). Vi er enige i, og glad for at dette står fast.

Hamar bispedømmeråd vil understreke at organiseringen av Den norske kirke ikke må endre kirkens preg av en åpen folkekirke. I den forbindelse slutter en seg til den definisjon av folkekirke som Gjønnesutvalget viser til (NOU 2006:2 s.10) og som er Kirke- og undervisningskomiteens innstilling fra 1980/81): *"Med folkekirke menes en kirke hvor dåpen er grunnlaget for medlemskap og stemmerett, og vel også en kirke som omfatter det store flertall av folket"*.

I sitt arbeid knytter Hamar bispedømme an til den forståelse av folkekirke som beskrives i Kirkemøtets vedtak 11/04: Den norske kirkes identitet og oppdrag: *Som folkekirke forholder Den norske kirke seg til allmenne livserfaringer i samfunnet, og søker gjennom kirkelige handlinger, i sitt gudstjenesteliv, og i øvrig virksomhet å reflektere menneskelivet i dets mangfold. Som folkekirke ønsker Den norske kirke fortsatt å være til stede i alle lokalsamfunn. Den ønsker med sin virksomhet å være integrert i lokalsamfunnets liv og hendelser, og at kristen tro og livstolkning skal prege både dagligliv og høytid.*

Demokrati

Hamar bispedømmeråd vil uttrykke behovet for demokratiske forbedringer i kirkens organisasjon og struktur. Det er en utfordrende situasjon når bare 3- 4 % av kirkens medlemmer avgir stemme ved menighetsrådvalg. Enda mer sårbart blir demokratiet når bispedømmeråd og Kirkemøte bygger videre på dette smale grunnlaget.

I Hamar bispedømme opplevde vi at økt fokus på menighetsrådvalg og til dels valg samtidig med Stortingsvalget, ga gode resultater og en valgdeltakelse på gjennomsnittlig 9 %.

Det vil og være ønskelig å prøve ut bruk av direkte valg til for eksempel bispedømmeråd. Ved et eventuelt skille mellom stat og kirke, vil ikke Den norske kirke lenger være noen formell del av forvaltningen. Som den viktige samfunnsinstitusjonen kirken fortsatt vil være, er det naturlig å lovfeste at forvaltningslov og offentlighetslov fortsatt skal gjelde for kirken.

Økonomi

Når det gjelder økonomi, mener bispedømmerådet at de to største økonomiske utfordringene for Den norske kirke i dag, er for liten ressurstilgang og for dårlig forutsigbarhet for de lokale menigheter. Gjønnesutvalget peker på at Den norske kirkes ressursbruk er betydelig lavere enn de fleste andre nordiske land (s 117ff).

Det er videre enighet i bispedømmerådet om at Den norske kirke ikke bør finansieres med en egen medlemsavgift. Dette vil kunne fungere uheldig og være et ekstra adgangskrav i tillegg til dåpen. Selv om en slik medlemsavgift settes lavt, vil det alltid være noen som opplever det som en belastende utgift.

De aktuelle alternativene er de to som omtales som 1 og 2 s.122 i utredningen: Offentlig finansiering (som nå) eller obligatorisk livssynsavgift. Disse ordningene vil fjerne det mulige økonomiske motiv for å melde seg ut av kirker og livssynssamfunn. Hamar Bispedømmeråd etterlyser alternativet "Livssynsavgift" som et alternativ i svarskjemaet.

Det er grunn til å minne om at det i høringen etter Bakkevig-utvalget, var svært mange som så en ordning i likhet med den islandske som et godt alternativ. Det er i hvert fall ønskelig at dette utredes videre på linje med de øvrige alternativene.

Gravferdsordning

Hamar bispedømmeråd er enig om at gravferdsordningen fortsatt bør forvaltes av den lokale kirke. Senest ved innføringen av Kirkeloven av 1997, ble dette spørsmålet tatt opp og drøftet. Vi kan ikke se at det har skjedd så store endringer rundt dette spørsmålet at det krever en ny gjennomgang bare ni år etter. Kirken har kompetanse på dette feltet og har erfaring i å vise respekt for, og ivareta mennesker i slike situasjoner og sammenhenger. Det kan virke som om argumentet for en overføring til kommuner er å sikre nøytralitet. Vi kan ikke se at det er det folk etterspør ved disse anledninger. Tvert om, det er vårt inntrykk at mennesker da etterspør: omsorg, kunnskap og respekt. Det handler om å ivareta en 1000-årig gravferdskultur. Undersøkelser har for øvrig vist stor tilfredshet med måten lokalkirken har løst dette på.

Vi er imidlertid åpne for at det kunne ha vært arbeidet mer med spørsmålet om hvorledes andre tros-og livssynsmedlemmers rettigheter best kan ivaretas i forbindelse med gravferd i regi av lokalkirken.

Kirkebyggene

Hamar bispedømmeråd slutter seg til Gjønnnesutvalgets flertall på dette punkt, og legger til grunn at Den norske kirke ved en endret kirkeordning blir et eget rettssubjekt. En anbefaler at grunnprinsippet om soknenes eiendomsrett til soknekirker og lokale kirkefond føres videre.

Fredede og verneverdige kirker som tas ut av kirkelig bruk, bør overtas av staten og således ikke belastes soknene.

Vi slutter oss og til anbefalingen om at det bør vurderes om staten skal overta eierskapet for særlig verneverdige kirker. Enkelte fellesråd har urimelige utgifter og sliter økonomisk fordi de har gamle og spesielt vedlikeholdskrevende kirker

Kirkemodeller:

Når det gjelder valg av modell for Den norske kirkes forhold til staten, deler Hamar bispedømmeråd seg i to.

Medlemmene Bjørn Eidsvåg, Jenny Skumsnes Mo og Sigmund Skullerud, går inn for en lovforankret folkekirke, medlemmene Anny Holien, Sevat Lappegard og Marit Tingelstad, går inn for en grunnlovfestet kirke.

Lovforankret folkekirke (Eidsvåg, Mo, Skullerud)

Vi slutter oss i hovedsak til flertallet på 14 av 20 i Gjønnnesutvalgets modell med en lovforankret folkekirke.

Staten har foretatt en stor grad av delegasjon til kirkens egne organer, samtidig som kirken selv har bygget opp sitt demokrati. Kirken er nå klar for å "bli et eget rettssubjekt" og formelt ta selvstyret fullt ut.

Det skritt som nå synes nødvendig er derfor å oppheve de begrensningene og det lite funksjonelle som dagens statskirkeordning oppleves som. Det forutsettes at Den norske kirke skal "oppretholde sin rolle som folkekirke ved fortsatt være en landsdekkende kirke med bred kontaktflate og rom for ulike grader av trosengasjement og aktivitet blant sine medlemmer." (NOU 2006:2 s159)

a)Kirkelig selvstyre

Uansett kirkeordning er det viktig at Den norske kirke har status og blir behandlet som et trossamfunn og ikke som et offentlig religionsvesen. I statskirkeordningen er demokratiet ivaretatt dels gjennom Kirkens egne valgte organer, dels gjennom den folkevalgte styring Storting og Regjering representerer. En fristilling fra staten med økt kirkelig selvstyre, vil gi bedre muligheter for å ivareta kirkens oppgaver både som trossamfunn og som

samfunnsinstitusjon. Ved en slik fristilling vil Den norske kirke ikke lenger være en del av statsforvaltningen. Kirken vil dermed kunne tre tydeligere fram som et trossamfunn. Som ett blant flere trossamfunn er det naturlig og rimelig at kirken selv har hånd om utnevnelsen av sine ledere. Å forflytte ansettelsen av proster til kirkelige organ bør skje omgående. Men også biskoper bør nå utnevnes av kirken. Det oppleves problematisk at politikere og institusjoner som er valgt og utnevnt på et helt annet grunnlag og med andre formål enn å være kirke, skal ha avgjørelsen over hvem som skal være noen av kirkens fremste ledere og symbolbærere.

Det er og prinsipielt viktig at kirken selv har det siste ordet i teologiske og læremessige spørsmål. Selv med oppnevnelsen av Lærenemnda, ligger den avgjørende, utøvende myndighet i lærespørsmål hos Kongen i statsråd.

Å gjøre kirken mer selvstyrt, kan øke både engasjement og ansvarsfølelse hos medlemmene. En løsrivelse fra staten vil dermed kunne bety økt aktivitet og gi medlemmene en sterkere følelse av at deres medlemskap betyr noe.

En slik "løsere" lovforankring enn en grunnlovsforankring, vil både markere at en bygger videre på de tradisjoner og verdier Den norske kirke har stått for som statskirke, og samtidig anerkjenne de tradisjoner og verdier de andre tros- og livssynssamfunnene representerer.

b) Menneskerettigheter i det pluralistiske samfunn

I dagens norske flerkulturelle og pluralistiske virkelighet oppleves det stadig mer problematisk at staten er konstitusjonelt forpliktet overfor ett trossamfunn. Det er en ordning som sprang ut av og passet bedre i et mer homogent samfunn enn dagens Norge. Den frie tros- og livssynsutøvelse er sentral i menneskerettighetene. Selv om statskirkeordningen i snever juridisk forstand ikke bryter menneskerettighetskonvensjonene, kan den oppleves krenkende i mange sammenhenger. Representanter for livssynsminoritetene påpeker at de opplever statskirkeordningen som en særbehandling de finner svært problematisk.

Samtidig er det bred enighet om at en majoritetskirke med ca 85 % oppslutning i folket, kan behandles noe annerledes i lovverket, enn de mange mindre tros- og livssynssamfunnene. Gjennom det foreslåtte forslag om å lovforankre Den norske kirke, vil en ivareta dette behovet.

At Den norske kirke får en slik ny juridisk plattform vil også fjerne den hindring det representerer at kirken juridisk ikke er frigjort fra Staten. Den norske kirke må i dag ta til følge at den ikke kan anlegge sak mot staten, ei heller, om nødvendig, rette juridisk kritikk av staten.

Vi tror at en lovforankret folkekirke vil beholde sitt store medlemsskap og være en av samfunnets viktige kulturelle institusjoner og kunne videreføre religiøse tradisjoner og identitet.

c) Kirkens organisasjon

Vi ser den todelte organiseringen som i dag gjelder i kirken som en av de største ulempene for god organisering og godt arbeidsgiveransvar. Vi må snarest få til et felles arbeidsgiveransvar. I en lovforankret folkekirke, vil Kirkens egne valgte organer overta ansvaret fra det statlige styresettet. Det betyr at de kirkelig tilsatte som hittil har vært offentlige embets- eller tjenestemenn, det vil si prester/proster/biskoper, etter en overgangsperiode, ikke lenger vil være embets- eller tjenestemenn. Det vil dermed bli enklere å reformere arbeidsgiverstrukturen i kirken og kunne gjennomføre et samlet arbeidsgiveransvar og en felles ledelse for det som nå er "to linjer" av kirkelig tilsatte. Å få alle samlet under en ledelse vil bety nye muligheter. Med en enhetlig ledelse synes det enklere å få til et bedre interkommunalt kirkesamarbeid som gir bedre ressursutnyttelse og bedre kompetansemessig effekt.

Grunnlovforankret folkekirke (Holien, Lappegard, Tingelstad)

Vi slutter oss i hovedsak til mindretall II i Gjønnnesutvalget, med en grunnlovforankret folkekirke.

De formelle båndene til staten "*sikrer en åpen, inkluderende folkekirke*"...*Kirken skal være et sted der menneskers lengsler og behov tas på alvor og hvor mennesker føler tilhørighet og får hjelp til livstolkning...der mennesker opplever frihet og glede gjennom evangeliet og der det fokuseres på livets og kjærlighetens Gud*".(NOU.2006:2 s.170)

Langt den største delen av den norske befolkning, ca 85 %, er medlemmer av Den norske kirke. Kirken ivaretar dermed ikke bare den enkeltes personlige tro, men er også en sentral bærer av samfunnets kulturelle og religiøse tradisjoner og identitet. Gjennom sitt arbeid og sin tilstedeværelse gir den tilhørighet, både geografisk og historisk. Vi mener at statskirkeordningen fortsatt best sikrer at kirken er der for den som ønsker det. Samtidig opprettholder ordningen nærheten og samspillet mellom religionsutøvelse og lokale myndigheter. Statskirkeordningen har vært en garanti for bredde og mangfold i det kirkelige landskap.

a) Selvstyret i statskirken

Den norske kirke har, som statskirke, ikke opplevd begrensninger i sin mulighet til å forkynne evangeliet og trekke de ønskede konsekvenser av det. Det finnes mange eksempler på hvordan både menigheter, prester og biskoper har engasjert seg i viktige samfunnsspørsmål både lokalt og nasjonalt ut fra et trosengasjement. Nettopp med en statskirkeordning har en vært sikret både økonomisk og personlig frihet til å hevde det en mente var rett overfor både offentlige myndigheter og eventuelle pressgrupper. Viktige "indrekirkelige" saker er allerede delegert til Kirkemøtet, og bidrar slik til selvstyre på vitale områder.

b)Reformer innen statskirkeordningen

Statskirkeordningen har så langt vist seg endringsmulig. Det har skjedd en gradvis økning av det kirkelige selvstyret, og nye reformer i samme retning kan fortsatt realiseres innenfor statskirkeordningen.

Den viktigste reformen nå, er å øke demokratiseringen, gjennom blant annet bedre deltakelse ved menighetsrådsvalg, og mer bruk av direkte valg.

c)Menneskerettighetene og statskirkeordningen

Når det gjelder punktet med religionsfrihet og menneskerettigheter, sier Gjønnnesutvalgets flertall at statskirkeordningen "*...i utgangspunktet ikke bryter med en juridisk forståelse av menneskerettighetskonvensjonene*" (s 161).

De eksemplene som deretter nevnes som mulig problematiske, er for eksempel krav til regjeringsmedlemmers kirkemedlemskap og ikke-kirkelige valgte organ som utnevner kirkelige ledere. De formelle utfordringene ved statskirkeordningen utover dette i forhold til religionsfrihet og menneskerettigheter, er blant annet Grunnlovens §2, om "statens offentlige religion" og "oppdrageransvaret i evangelisk-luthersk religion".

Det er for lengst klargjort at "oppdrageransvaret" er en sovende paragraf. Når det gjelder kravet om konfesjonsplikt for statsråder (§ 12 i Grunnloven), kan det for eksempel begrenses til kirkestatsråden, og kirkelig statsråd kan bestå av de statsråder som til enhver tid er medlemmer av Den norske kirke. Det er et poeng at de endringer som påpekes som nødvendige og ønskelige, i stor grad synes å kunne løses med reformer innenfor dagens ordning, uten at hele statskirkeordningen må vrakes.

Gjennom statskirkeordningen er staten forpliktet til en aktiv religionspolitikk. Og nettopp med en statskirkeordning, har en i Norge kommet fram til en høy grad av prinsipiell og økonomisk likebehandling av de forskjellige tros- og livssynssamfunnene. Med

utgangspunkt i statskirkens vilkår, er samtlige tros- og livssynssamfunn i Norge sikret likeverdige økonomiske støtteordninger i tråd med menneskerettighetene.

Avsluttende kommentar

Hamar bispedømmeråd vil slutte seg til formuleringen fra NOU 2006:2 s. 160: *Forholdet mellom kirke og folk er langt viktigere enn forholdet mellom kirke og stat... Det er folks tilhørighet i menighetene som vil være avgjørende for kirkens fremtid, ikke ordningen av forholdet mellom kirke og stat.*

Hamar bispedømmeråds mål er: at Den norske kirke skal være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen, landsdekkende kirke med bred kontaktflate, med rom for ulike grader av trosengasjement og med dåpen som eneste adgangskrav.

Med vennlig hilsen

Marit Tingelstad
leder Hamar bispedømmeråd

Siv S Birkeland
stiftsdirektør

Vedlegg: Videresending av innkomne menighetsråds/sokneråds høringssvar
Avkrysset høringsskjema for Hamar BDR

Kopi: Kirkerådet,
Mellomkirkelig råd,
Samisk kirkeråd
Øvrige bispedømmeråd

Staten og Den norske kirke - Spørsmål til høringsinstansene

Navn på høringsinstans: *HAMAR BISPEDØMMERÅD*

Type høringsinstans

- ☐ Kommune
- ☒ Menighetsråd/kirkelig fellesråd/bispedømmeråd
- ☐ Prost/biskop
- ☐ Tros- eller livssynssamfunn utenfor Den norske kirke
- ☐ Frivillig organisasjon innenfor Den norske kirke
- ☐ Annen offentlig instans
- ☐ Annen privat instans

1. Hvilke overordnede prinsipper bør ligge til grunn for tros- og livssynspolitikken?

Svar:

se vedlagte høringsuttalelse

2. Den norske kirke som statskirke:

- ☒ Bør fortsette *3 stemmer*
- ☒ Bør avvikles *3 stemmer*
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

3. I hvilken lov bør Den norske kirke være forankret?

- ☒ Grunnloven
- ☒ Egen kirkelov vedtatt av Stortinget
- ☐ Lov om trossamfunn
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

4. Hvordan bør Den norske kirke finansieres?

- ☐ Gjennom medlemsavgift
- ☐ Medlemsavgift med noe støtte fra det offentlige
- ☐ Støtte fra det offentlige og med noe medlemsavgift
- ☒ Offentlig finansiering uten medlemsavgift
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

5. Hvordan bør valgordningene og demokratiet være dersom statskirkeordningen avvikles?

- ☐ Valgordningene bør være som i dag
- ☒ Øke bruken av direkte valg til kirkens besluttende organer
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

Eventuelle andre ordninger:

6. Dersom statskirkeordningen avvikles, hva bør i så fall stå i § 2 (eller i en annen paragraf) i Grunnloven i tillegg til prinsippet om religionsfrihet?

(Her kan du/dere sette kryss på ett eller flere alternativer)

- ☐ Ingen tillegg
- ☐ De politiske prinsipper som statsforfatningen bygger på; så som demokrati, rettstaten og menneskerettighetene
- ☒ Det kristne og humanistiske verdigrunnlaget
- ☐ Det humanistiske verdigrunnlaget
- ☐ At Den norske kirke er en evangelisk-luthersk kirke
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

Eventuelt annet:

7. Hvem bør ha ansvaret for gravferdsforvaltningen?

- ☒ Den lokale kirke (menighetsråd eller kirkelig fellesråd)
- ☐ Kommunen
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

8. Hvem bør eie og forvalte kirkebyggene?

- ☒ Den lokale kirke bør eie kirkebyggene og ha det økonomiske ansvaret
- ☐ Den lokale kirke bør eie kirkebyggene, og kommunen bør ha det økonomiske ansvaret
- ☐ Kommunen bør eie kirkebyggene og ha det økonomiske ansvaret
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare